

УДК 159.923.2:[316.6:316.47

Савчук Юлія,
PhD аспірант факультету культури і мистецтв,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
juljita3@ukr.net

**МАСКА, ЯК УНІВЕСАЛЬНИЙ ЗАСІБ
САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ
У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ ПЛАТФОРМИ INSTAGRAM**

Самоідентифікація особистості в першій чверті ХХІ століття набула абсолютно нового філософського, а головне культурологічного сенсу. На чолі цього процесу постали інформаційно-комунікативні технології, які не лише є часткою нового технологічного укладу індустріального суспільства, але й стали новим комунікативним простором, соціокультурною реальністю буденного життя мільйонів, включаючи в себе всі попередньо існуючі форми людського спілкування, ЗМІ, мережу Інтернет. Глобальна мережа Інтернет стерла часові та географічні відстані у просторовій комунікації, формуючи умови віртуальних спільнот, змінюючи людське світосприйняття та спосіб усвідомлення та передачі інформації. І, лише маска залишилася своєрідним символом утаємнення, інтиму кожного із нас від зовнішнього загрозливого тиску кібер- та соціального людського середовища. Можливо це не було б так відчутно, якби цей процес не прискорила світова пандемія COVID-19, а за нею російська агресія щодо України. Людина начебто залишилася частиною суспільства, але в дійсності на самоті із своїм власним «Я», а відповідно із психологічними, а пізніше і з матеріальними проблемами. Як цілком соціальна істота, людина, не зважаючи на постійні виклики глобалізації, яка прагне бачити її одинокою, після тривалого стану на самоті прагне спілкування. І єдиним середовищем, де вона може себе проявити повною мірою без будь-яких моральних і соціальних

обмежень є віртуальний всесвіт. Проте, соціальні закони все ще обмежують її в абсолютному вираженні свого «Я». І тут на поміч приходять «маска», власне, як завжди було у прадавні і дані часи.

Сучасні науковці в сфері філософії, культурології, соціальної психології у своїх працях роблять акцент на формуванні різноманітних «Я-образів», «Я-усвідомлень», які дозволяють ідентифікувати особистість через інформаційно-комп'ютерні технології у віртуальному просторі одночасно створивши, такий же віртуальний психологічний портрет [1].

Авторка дослідження зупиняє свій погляд на найпопулярнішій соцмережі – Instsgrami. Прошло дванадцять років з моменту її заснування, а ця платформа породила декілька трендів у мистецтві від кіно до photo-friendly виставок, а в соцмережах культуру множення особистих фото, більш відомих як селфі.

Фокус об'єктиву пристрою для фотографування змістився із фізичної реальності у віртуальну. Нинішній глядач сприймає мистецтво не через вернісаж, а через камеру смартфона, йому вкрай потрібно потрапити всередину екрану [2]. Мистецтво, на думку І. Скорини стає фоном, а Instagram може змінити фон віртуальними засобами. Instagram швидко зайняв провідну позицію у сфері мобільної фотографії. В тому числі завдяки додатковим функціям, таким як AR-фільтри. Стандартні фільтри працюють лише на фронтальній камері. Вони змінюють фон на селфі чи доповнюють обличчя. За останні декілька років Instagram значно розвинув цю функцію. У відкритому доступі з'явилася програма для створення ефектів та можливість завантажувати їх від власного імені. Люди почали користуватися фільтрами більше та робити власні. Нещодавно виникла можливість створювати ефекти не лише для фронтальної камери, а і додавати віртуальні об'єкти чи змінювати простір під час зйомки звичайною камерою. Маски приміряють як віртуальні аксесуари. Інфлюенсери, музиканти та моделі використовують їх як спосіб самовираження. А візуальні митці активно користуються ними як формою мистецтва.

Хвилю AR-мистецтва в Instagram описують як футуризм,

сюрреалізм, гіперреалізм, постмодерне переосмислення прекрасного. Джоанна Ясковська формуючи образ «ідеальної людини» створила популярний фільтр Beauty3000 під враженням від футуристичної естетики. Людству вже давно не потрібна натуральна краса, її цілком задовольняє штучна, пластикова. За допомогою 3D-мейкапу можна наростити не лише вії, є змога виростити нове обличчя, нову гіпернепропорційну фігуру та розмістити її у соціальних мережах. Розпорошується поняття гендеру, поняття фізичної краси. Маски цілком вписуються в естетику та проблематику візуального діджитал-мистецтва: глянцевої текстури, абстрактні фігури, гола форма з окремим нашаруванням смислів. Образ людини розширюється у розмірах не лише візуально, потворюючи смакам публіки він навіюється фізично набуваючи гротескної форми часто-густо шляхом розпорошення елементів людського тіла. Але слід пам'ятати, що повна свобода модифікацій наявна лише у віртуальному світі, в ігровій формі, отже Instagram-маски – це частина репетиції великої вистави під назвою життя.

Загравання із власним образом у соцмережі призводить до віртуалізації ідентичності¹. В Instagram на реальність накладається додатковий пласт віртуальності. Можливості конструювання образу технологічно розширюються і це впливає на ідентичність користувачів

Культ смерті та маска – це дві частини єдиного цілого. Проте, нині мова йде про життя. Особа в у гіпертрофованих окулярах від сонця, особа із заплющеними очима, все це ніщо інше, як маска на власне обличчя.

Жак і Маркс Лакани говорить про соціальні маски, які ми маємо

¹ Саме поняття віртуальної реальності проблематичне. З латини «virtus» перекладається як «потенційний», «можливий». Визначення віртуалізації дав соціолог Дмитро Іванов: «Віртуалізація [...] це будь-яке заміщення реальності її симуляцією, образом — не обов'язково за допомогою комп'ютерної техніки, але обов'язково із застосуванням логіки віртуальної реальності...». В принципі, це стосується не лише Instagram, а природи медіумів загалом. До того ж, таке загальне визначення підважує саме поняття «реальності» на противагу «віртуальності». Адже реальність також доступна людям лише через сприйняття, як образ. Незважаючи на постульовану об'єктивність реальності, доведення якої відходить на другий план у сучасній науці, реальність дана нам також у вигляді віртуальної моделі. Набагато доцільніше було б говорити про життєсвіт. Життєсвіт – це термін з феноменології, що позначає своєрідний режим сприйняття реальності. У різних станах і ситуаціях – у буденності, уві сні, у стані наркотичного сп'яніння – режими різні. Під реальністю ми зазвичай маємо на увазі базовий життєсвіт – буденність. За логікою здорового глузду, буденний світ відображений не лише у нашому сприйнятті, але й існує об'єктивно. При цьому будь-який інший життєсвіт, скажімо, сон – існує, хоч і не об'єктивно. Все, що сприймається людиною – так чи інакше існує.

вдягати для позначення власної позиції у соціально-політичній ієрархії. Маска формує ідеальне «єго», ховає внутрішнє «Я» за аватаром, тим самим перетворюючи суб'єкта на об'єкт бажання іншого: чи то джокер, чи то принцеса чи то анонім V (маска Гая Фокса, як синонім суспільного протесту). AR-маска ще один інструмент у прагненні наблизити власний образ до самовідчуття. Проте, іноді образ може брати гору над людиною. Виникає несамовите бажання замінити шекспірівський парафраз «що в імені твоєму» на сучасне «що в твоєму образі (масці)».

Дніпровська арт-група Fantastic Little Splash перебуваючи у віртуальному просторі онлайн відеогри VRChat, комунікують з іншими через аватари, які можна самостійно створювати у завантажувати у чат. Учасники групи називають таку комунікацію «поверненням до племінного стану із його первісним відчуттям світу – одночасністю усіх процесів». Реальність перетікає у віртуальність взаємно продовжуються одне в одного, формуючи єдиний простір, позбавлений відчуття катастрофічної втрати. Подібна річ відбувається і в Instagram.

В Instagram можна досліджувати психологічні стани, приміряти на себе різноманітний відвертий стан сексуальності у віртуальному вимірі тощо [3]. Здається, що аватар живе своїм життям, часто абсолютно відокремленим від справжнього «я» особистості, що його створила.

Instagram-персонажі лише створюють образ радикальних трансформацій. Вони вибудовують свій аватар у «дивному новому світі» віртуальної реальності. Така тактика вписується в модерністську ідею «життя митця як мистецтво». Художник без твору встановлює свій статус способом думки, виглядом, самим існуванням. Проте Instagram-персонажі розширюють проблематику персони митця до питання персони загалом [1].

Окремо слід виділити такий напрямок, як естетика потворного. Її ми зустрічає у працях дизайнерів А. Дальтон, Баскарена та Ф. Кустіча. На останнього сильний вплив спричинила фешн-індустрія. Адже ніщо так не підлягало у XX століття радикалізму, ніж людська мода: суворі

риси початку 1900 змінилися на максимально фантастичні образи буремних 60-х. Провідні модельєри надихалися космосом та далекими галактиками, оформлюючи моделі за допомогою абсолютно нових матеріалів, що так вдало подарували суспільству нафтохімія та анімація.

Мода настільки багатовимірною та мінливою, що у віртуальному середовищі себе можна прикрасити рогами, крилами, шрами, пустими зіницями, тваринячими вухами та хвостами тощо. у AR-мистецтві віртуальне і реальне починає змішуватись. Кібер-технології нині не дозволяють відрізнити, де справжня, а де віртуальна частина обличчя в процесі їх накладання одне на одне, якщо не знати, як модель виглядає без Instagram-маски.

Нині відбувається процес, коли ціла команда спеціалістів із візуальних ефектів створюючи аватар у комп'ютерному середовищі (*Lil Miquela*, *Yung Skeeter*, FN Мека, *Thalasya*) не лише створює віртуальний персонаж, а за умов вдалого, конкурентоспроможного проєкту починає працювати над її соціальним життям. Тобто вже анімовані персонажі беруть у справжніх людей інтерв'ю, співають пісні, репрезентують модні тренди одягу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Штанько В.І. Віртуальний комунікативний простір і проблеми самоідентифікації особистості. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Theory of Culture and Philosophy of Science"*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/1923> (дата звернення: 14.05.2023).
2. Скорина І. Instagram-маски, AR-мистецтво та віртуальна ідентичність. *LB.UA*. URL: https://lb.ua/culture/2020/02/13/449727_instagrammaski_armistetstvo.html (дата звернення: 14.05.2023). Проєкт «Vertical cinema», Instagram-серіал «Eva.stories» та інші; український фільм «Завтра ти обов'язково видужаєш» (Станіслава Бітюцького), побудований на інстаграм-сторіс фільм «Stories» (Степана Літуна) та «ФОМО» (Влада Красінського). Вертикальний фрагмент є у фільмі Міхаеля Ганеке «Happy End».
3. Becker A. L. Person in Kawi. *Oceanic Linguistics*. 1974. 13(2). P. 229–55.